

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELİK VE SAĞLIK MEMURLUĞU ÖĞRENCİLERİNİN ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ*

Filiz ADANA**
Sevda ELİŞ****

Betül AKTAŞ***
Hicran ALKAN***

Semra ERDAĞI****
Özgü ULUMAN***

Alınış Tarihi:14.02.2008
Kabul Tarihi:09.07.2008

ÖZET

Bu çalışma Kafkas Üniversitesi Kars Sağlık Yüksekokulu'nda eğitim gören öğrenci hemşire ve sağlık memurlarında atılganlık düzeyini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırma kapsamına 345 öğrenci alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Rathus Atılganlık Envanteri ve Öğrenciyi Tanıtıcı Anket Formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi, iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi, Kruskal Wallis testi Mann Whitney U Testi, tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) istatistik yöntemleri kullanılarak yapılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Rathus Atılganlık Envanteri puan ortalaması 21.27 ± 22.18 dir. Rathus Atılganlık Envanteri puanına göre öğrencilerin 34'ü (%9.9) çekingen, 305'i (%88.4) atılgan, 6'sı (%1.7) saldırgan grubunda yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Öğrenci sağlık memuru, öğrenci hemşire, atılganlık

ABSTRACT

Determining Assertiveness Level of Student Health Officering and Nursing

This study performed to determine enterprisingness level of nurses and health officers studying in Kafkas University Health School. It was applied onto 345 students. For the data obtaining, it was used Rathus Enterprisingness Inventory and questionnaire form identifying the student. In data evaluation, importance test of difference between two groups, Kruskal Wallis Test, Mann Whitney U Test and ANOVA analyses were used.

RAE mean score of the students was 21.27 ± 22.18 . According to the RAE score they were named, 34 students (9.9%) were asheamed and 305 student (88.4%) were enterprise and 6 students (1.7%) were aggressive.

Keywords: Student health officer, student nurse, assertiveness

GİRİŞ

Bireyler fizyolojik, duygusal ve toplumsal gereksinimlerini karşılamak için çevrelerindeki kişilerle sürekli iletişim halindedirler. Bu iletişim sırasında duygu, düşünce, istek ve ilgiler değişik davranış biçimleriyle ifade edilir (Üstün 1995, Kum 1996).

En etkin iletişim biçimi olarak kabul edilen atılganlık, "başkalarının haklarını küçük görmeden ve zedelemeyen kişinin kendi haklarını koruması, düşünce, duygu ve inanışlarını

doğrudan, dürüst ve uygun yollarla ifade etmesi" olarak tanımlanmaktadır. Bu ilişki biçimi olumsuz iki uç olan "saldırganlık" ve "çekingenlik" kavramlarına karşılık olarak, olumlu bir davranış tarzı olarak kabul edilir (Volcan Acar 1990, Stuart and Sundeen 1991)

Kendini ifade etmek insanın temel gereksinimi olmasına karşın, atılgan davranışın batı kültürünün özelliği olduğu belirtilmektedir. Türk toplumunun

* Bu çalışma 41. Ulusal Psikiyatri kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Kafkas Üniversitesi Kars Sağlık Yüksekokul Yrd. Doç. Dr.

*** Kafkas Üniversitesi Kars Sağlık Yüksekokul Arş. Gör.

**** Kafkas Üniversitesi Kars Sağlık Yüksekokul Öğr. Gör

yapısına bakıldığında tepki vermeme, söz dinleme, uysallık, saygı gösterme ve sessizlik ödüllendirilirken, merak, konuşma ve kişisel girişimin cezalandırıldığı gözlenmektedir. Ayrıca hemşirelik ve sağlık memurlarının eğitimi, sağlık kurumlarının örgütsel yapıları, çalışma koşulları gibi nedenlerle hemşire ve sağlık memurlarının atılgan olmayan davranışları olduğunu düşündürmektedir (Üstün 1995, Buzlu 1999, Adana 2004).

Ülkemizde hemşirelik ve hemşirelik öğrencilerinde yapılan çalışmalarda atılganlık puanları düşük olarak belirlenmiştir (Yılmaz ve Ekinci 2000, Buzlu ve Bilgin 2001, Üstün 1995, Batmaz ve ark. 1998).

Sağlık çalışanları, istenilen düzeyde sağlık hizmeti vermek ve hizmetten doyum sağlamak için atılgan, öz değeri ve öz güveni yüksek kişilik özelliklerine sahip olmalıdır (Batmaz ve ark. 1998).

Hemşirelik ve sağlık memurluğu lisans eğitiminin amaçları arasında kendine yeterli, güvenli, problem çözme becerisi ve profesyonelliği gelişmiş bireyler yetiştirmek yer almaktadır. Bu özellikler aynı zamanda atılgan davranışı gerektirmektedir (Kahriman 2005).

Bu bilgilerden yola çıkarak, bu çalışma sağlık memurluğu ve hemşirelik bölümlerinde okuyan öğrencilerin atılganlık düzeyini belirlemek amacı ile "tanımlayıcı" olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kafkas Üniversitesi Kars Sağlık Yüksekokulu'nda öğrenim gören (1., 2., 3., ve 4. Sınıflar) toplam 427 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul

eden ve anketleri eksiksiz dolduran 345 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma Nisan-Haziran 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütülmesinde okul yönetiminden yazılı izin ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözlü onam alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencileri Tanıtıcı Anket

Formu: Anket formu literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan olgunun kendisini tanıtıcı on adet kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Öğrencilerin kendisine yönelik sorular cinsiyetini, yaşını, bölümünü, okudukları sınıfı, kardeş sayısını, kaçınıcı çocuk olduğunu, yaşadığı yeri, gelir durumunu, aylık bütçenin ihtiyaçlarını karşılama durumunu, aile içinde kararlara katılma durumunu ve kendini tanımlamayı içermektedir.

Rathus Atılganlık Envanteri:

Rathus Atılganlık Envanteri (RAE) öğrencilerin atılganlık düzeyini belirlemek için kullanılan Rathus'un (1977) geliştirdiği, Voltan Acar (1980) tarafından geçerlilik ve güvenilirliğinin yapıldığı 30 maddeden oluşan bir ölçektir.

Rathus Atılganlık Envanteri, "Bana çok iyi uyuyor", "Bana oldukça uyuyor", "Bana biraz uyuyor", "Bana pek uymuyor", "Bana oldukça uymuyor" ve "Bana hiç uymuyor" biçiminde işaretlenebilmektedir. Envanterin puanlanmasında +10'a kadar pasif, +70'e kadar atılgan ve +70'in üzeri saldırgan kategorisindedir (Voltan Acar 1980).

Verilerin Değerlendirilmesi:

Verilerin değerlendirilmesi, bilgisayar istatistik paket programında İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi, Kruskal Wallis testi, Mann Whitney U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1 .Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri	S	%
Cinsiyet		
Kız	270	78.3
Erkek	75	21.7
Bölüm		
Hemşirelik	257	74.5
Sağlık Memurluğu	88	25.5
Okudukları Sınıf		
1. Sınıf	48	13.9
2. Sınıf	122	35.4
3. Sınıf	90	26.1
4. Sınıf	85	24.6
Yaşadıkları Yer		
Yurt-Kur	145	42.0
Özel Yurt	10	2.9
Aile ile birlikte evde	18	5.2
Arkadaşları ile birlikte evde	165	47.8
Akrabalarının yanında	2	0.6
Diğer	5	1.4
Kardeş Sayısı		
1	6	1.7
2	76	22.0
3	98	28.4
4 ve üzeri	165	47.8
Kaçıncı Çocuk		
İlk çocuk	128	37.1
Ortanca çocuk	133	38.6
Son çocuk	84	24.3
Ailenin Gelir Durumu		
Kötü	35	10.1
Orta	261	75.7
İyi	49	14.2
Aylık Bütçelerinin İhtiyaçlarını Karşılama Durumu		
Karşılamiyor	68	19.7
Kısmen Karşılıyor	134	38.8
Yeterli	143	41.4
Öğrencilerin Kendilerini Tanımlamaları		
Çekingen	129	37.4
Atılğan	207	60.0
Saldırgan	9	2.6
Öğrencilerin RAE'ne Göre Dağılımları		
Çekingen	34	9.9
Atılğan	305	88.4
Saldırgan	6	1.7
Yaş Ortalaması	21.41±2.22	

Çalışmada yer alan öğrencilerin %78.3'ü kız %21.7'si erkektir. Öğrencilerin %42'si devlet yurdunda, %47.8'i evde arkadaşları ile birlikte kalmaktadır. Grubun yaş ortalaması 21.41±2.22'dir. Öğrencilerin RAE puan ortalaması 21.27± 22.18 dir. Öğrencilerin 34'ü

(%9.9) çekingen, 305'i (%88.4) atılgan 6'sı (%1.7) saldırgan grubunda yer almaktadır (Tablo 1).

Öğrencilerin evdeki kararlara katılma durumu ile RAE puanı arasındaki ilişki Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Evdeki Kararlara Katılma Durumuna Göre Atılganlık Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Evdeki Kararlara Katılma Durumu	S	RAE Puan Ort.	SS	Mann-Whitney U	P
Kararlara katılan	322	22.68	21.68	1719	0.00
Kararlara katılmayan	23	1.43	19.82		

Evdeki kararlara katılan öğrencilerin RAE puanlarının, kararlara katılmayan öğrencilere göre istatistiksel olarak yüksek olduğu saptanmıştır.

Özkan ve Seviğ'in (2007) çalışmasında ailede demokratik tutumla yetişmiş olduklarını belirten hemşirelerin atılganlık düzeyleri pasif tutumla yetişmiş hemşirelerden daha yüksek olarak tespit edilmiş ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu

sonuç bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Ailenin çocuk yetiştirme tutumları, tutum ve davranışlarını etkileyen kültürel-geleneksel yaklaşımları, gizli ve açık olan aile kuralları gibi özelliklerin kişilik gelişimini etkilediği görülmektedir (Özkan ve Seviğ 2007).

Öğrencilerin kardeş sayıları ile RAE puanları arasındaki ilişki Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Kardeş Sayıları ile RAE Puanlarının Karşılaştırılması

Kardeş Sayısı	S	RAE Puan Ort.	SS	K-W X ²	P
1	6	21.50	17.03		
2	76	23.46	24.24	7.674	P< 0.05
3	98	16.54	24.80		
4 ve Üzeri	165	23.06	19.27		

Öğrencilerin kardeş sayıları ile RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (p< 0.05).

Yapılan ileri analizde kardeş sayısı üç olan ve kardeş sayısı dört ve üzeri olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Kahrıman'ın (2005) sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı çalışmada atılganlık puan ortalamasının bir kardeşe sahip olan öğrencilerde daha yüksek olmasına rağmen, kardeş sayısı

ile atılganlık puanı arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Yılmaz ve Ekinci'nin (2000) yaptığı çalışmada da öğrencilerin kardeş sayısı ve atılganlık puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Yıldız (2006) ilk çocuk olanların atılganlık düzeyinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Öğrencilerin aylık bütçelerinin ihtiyaçlarını karşılama durumu ile RAE puanları arasındaki ilişki Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Aylık Bütçelerinin İhtiyaçlarını Karşılama Durumu ile RAE Puanlarının Karşılaştırılması

Aylık bütçenin ihtiyaçları karşılama durumu	S	RAE Puan Ort.	SS	F	P
Karşılmıyor	35	16.14	21.89		
Kısmen Karşılıyor	261	19.73	20.76	4.402	0.01
Yeterli	49	25.14	23.07		

Öğrencilerin aylık bütçelerinin ihtiyaçlarını karşılama durumu ile RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p < 0.01$). Yapılan Bonferroni ileri analizinde farkın karşılamayan grup ile yeterli gruptaki öğrencilerden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Özkan ve Seviğ (2007) hemşirelerin ekonomik durumlarının atılmanlık puan ortalamalarını etkilediğini saptamıştır. Bizim çalışmamıza ters olarak, Yıldız (2006) birinci basamak sağlık

hizmetinde çalışan hemşire, sağlık memuru ve ebelerle yaptığı çalışmada gelir düzeyi ile atılmanlık puanları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Aylık bütçelerinin ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olan öğrencilerin atılmanlık puanlarının yüksek olması maddiyatın bir özgüven nedeni olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir.

Öğrencilerin kendilerini tanımlama durumları ile RAE puanları arasındaki ilişki Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Kendilerini Tanımlama Durumları İle RAE Puanlarının Karşılaştırılması

Kendine Tanımlama Durumu	S	RAE Puan Ort.	SS	K-W-X ²	P
Çekingen	129	6.68	20.25		
Atılman	207	30.21	18.07	90.952	0.00
Saldırgan	9	24.66	25.94		

Öğrencilerin kendilerini tanımlama durumları ile RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($p < 0.001$). Yapılan ileri analizde bu farkın çekingen grup ile atılman grup arasında olduğu tespit edilmiştir.

Yıldız’ın (2006) çalışmasında sağlık personelinin %43.7’si kendisini atılman olarak tanımlamıştır. Kendisine göre davranış biçimini atılman kabul eden grubun atılmanlık puanı diğer gruplara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bu oran çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin cinsiyetleri, okudukları bölümleri, yaşadıkları yerler, kaçınıcı çocuk oldukları ve maddi durumları ile

RAE puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Yılmaz ve Ekinci’nin (2000) hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde yaptığı çalışmada öğrencilerde RAE puanını 20.90 ± 25.00 , Buzlu ve Bilgin’in (2001) hemşirelik öğrencilerinde RAE puanını 23.31 ± 19.92 ve ebeler öğrencilerinde RAE puanını 20.55 ± 20.80 ; Üstün’ün (1995) ve Ayaz’ın (2002) hemşirelerin atılmanlık düzeyini düşük bulması bu çalışma bulgularına benzerdir. Batmaz ve arkadaşları (1998) sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinde %79.2 atılman %20.8 çekingenlik oranı saptamıştır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Öğrencilerin RAE puan ortalaması 21.27 ± 22.18 dir ve atılgan grupta yer almaktadırlar.

RAE'ne göre öğrencilerin 34'ü (%9.9) çekingen, 305'i (%88.4) atılgan 6'sı (%1.7) saldırgan grupta yer almaktadır.

KAYNAKLAR

Adana F (2004). Lise öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik kavramı üzerine atılganlık eğitiminin etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Ayaz Ş (2002). Hemşirelerin benlik saygısı ve atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Batmaz M, Buzlu S, Kutlu Y ve ark. (1998). İstanbul üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu hemşirelik programı son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısının araştırılması. Hemşirelik Bülteni 11(43-44): 173-183.

Buzlu S (1999). Hemşirelerde girişkenlik hakları ve beden dili. Hemşirelik Bülteni 11(43-44): 339-344.

Buzlu S, Bilgin H (2001). Hemşirelik öğrencilerinde girişkenlik eğitiminin değerlendirilmesi. I. Uluslararası V. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı, Nevşehir.

Kahriman İ (2005). Karadeniz teknik üniversitesi Trabzon sağlık yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 9(1): 24-32.

Hemşirelik ve sağlık yüksek-
okullarında öğrencilerin atılganlık düzeyini belirleyici çalışmaların yaygınlaştırılması,

Okullarda çekingen, manüplatif ya da saldırgan özellik gösteren öğrencilerin belirlenerek uzman kişilerce bu öğrencilere atılganlık eğitimi verilmesi önerilebilir.

Kum N (1996). Psikiyatri Hemşireliği El Kitabı. Vehbi Koç Vakfı Yayınevi, Birkil Ofset Ltd. Şti., No:13, İstanbul.

Özkan B, Seviğ Ü (2007). Hemşirelerin atılganlık düzeyi. Erciyes Tıp Dergisi 29(1): 40-46.

Stuart GW, Sundeen SJ (1991). Principles and Practice of Psychiatric Nursing, 4. Edition, Mosby Year Book, U.S.A.

Üstün B (1995). Hemşirelerin atılganlık ve tükenmişlik düzeyleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Voltan Acar N (1990). Grupla atılganlık eğitiminin bireylerin atılganlık düzeyine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Voltan Acar N (1980). Rathus Atılganlık Envanteri geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Psikoloji Dergisi 10: 23-25.

Yıldız A (2006). Birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan hemşire, ebe ve sağlık memurlarının benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz S, Ekinci M (2000). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 4(2): 1-10.